

Članak napisala generalna sekretarka Vijeća za regionalnu saradnju (RCC) Majlinda Bregu

Viralno usporavanje

Ovaj naslov nisam sama smislila. To je naslov jednog od članaka objavljenih u časopisu *The Economist* u februaru.

Smatram, međutim, da najbolje pokazuje šta se trenutno dešava sa ekonomijom, svijetom rada i radnim mjestima na Zapadnom Balkanu.

Nakon mjeseci blokade, život se polako normalizuje. Stalno prisustvo virusa korona, međutim, predstavlja novu realnost s kojom se trebamo naviknuti da živimo.

Pandemija virusa Covid-19 izazvala je ozbiljnu i neočekivanu vanrednu situaciju u pogledu javnog zdravlja u cijelom svijetu prepunu dramatičnih događaja, poput preduzeća koja ne mogu da se vrate normalnom poslovanju. Ili bolje rečeno, ekonomije će još dugo biti u problemima.

Direktan uticaj pandemije na ekonomije Zapadnog Balkana bio je značajan, iako obuzdan, u relativnom smislu, zahvaljujući pravovremenom uvođenju strogih mjera kontrole širenja virusa. Ali to nije kraj i pred nama je još dug put. Ogromni troškovi višemjesečne obustave ekonomskih djelatnosti vremenom će biti još veći.

Zapadni Balkan će izgubiti 11,6 odsto sati rada zbog pandemije virusa COVID -19

Prema procjenama Međunarodne organizacije rada (ILO), u drugom kvartalu 2020. godine Zapadni Balkan će izgubiti 11,6 odsto sati rada zbog pandemije virusa COVID-19. To je jednako gubitku od više od 800.000 radnih mjesta i moglo bi skoro u potpunosti poništiti uspješno povećanje zaposlenosti koje je region bilježio od 2012. godine.

Ne volim brojke. Naročito ne one šokantne. Korištenje podataka da se razumije šta se može dogoditi sa životima ljudi je, u stvari, ono na šta Vijeće za regionalnu saradnju pokušava skrenuti pažnju u posljednjih par mjeseci.

Izolacija je donijela neizbježan skok nezaposlenosti u cijelom regionu. Iako ne daju potpunu sliku situacije, podaci javnih službi za zapošljavanje u šest ekonomija Zapadnog Balkana prikupljeni u maju 2020. godine pokazuju znatno povećaje broja nezaposlenih:

Podjele na već podvojenim tržištima rada se šire

Međutim, ima još mnogo toga o čemu treba brinuti. Naime, pandemija nosi rizik od širenja podjela na već podvojenim tržištima rada. Oni koji mogu raditi od kuće uz pomoć aplikacija kao što su *Zoom* i *Webex* manje su ugroženi od radnika koji to ne mogu i kojima je zbog toga ili smanjena plata ili su dobili otkaz. Tu su i oni koji su morali lično biti na radnom mjestu, što ih je izložilo većem riziku od infekcije.

Neprijavljeni radnici nesrazmjerno su pogođeni mjerama blokade koje su uvedene u ekonomijama Zapadnog Balkana. Oni uglavnom rade na poslovima niske produktivnosti i imaju malo ili nimalo uštedevine, koja bi im pomogla tokom krize. Također, često nisu ni obuhvaćeni kratkoročnim mjerama ublažavanja uticaja virusa COVID-19 koje provode vlasti.

41% odsto žena u svijetu zaposleno je u sektorima sa visokim rizicima od gubitka radnih mjesta

S druge strane, najteže pogođene u pogledu perspektive zaposlenja su žene, koje su i u najvećoj mjeri izložene ovoj krizi. Od ugostiteljstva i hotelijerstva, preko cijele industrije turizma, do sektora zdravstvene njege, cijeli sektori u kojima žene čine većinu radne snage nemilosrdno su primorani obustaviti rad. 69 odsto žena na Zapadnom Balkanu smatraju pandemiju prijetnjom za njihov posao ili posao člana njihove porodice (Balkanski barometar 2020). Sada vam je jasno zašto kažem da ne volim šokantne brojke. 47 odsto žena na Zapadnom Balkanu je još i prije virusa Covid-19 smatralo da je nezaposlenost jedan od najvećih problema u njihovoj ekonomiji, dok je 62 odsto njih nezadovoljno mogućnostima zapošljavanja. Čak i najveći cinik ne može sumnjati da će se žene još dugo morati boriti sa problemima. U ovom slučaju, uspon ne garantuje da će pogled s vrha biti bolji.

S obzirom na to kakvi su ulozi, ne mogu reći da ništa ne brinete! S rizicima se treba suočiti trezveno i sa učinkovitim politikama. Podaci koji se odnose na mlade ljude neznatno se razlikuju od onih koji se odnose na žene. Nezaposlenost je navjeća briga za 51 odsto mladih (Balkanski barometar 2020.), dok 59 odsto njih nije zadovoljno mogućnostima zaposlenja. Međunarodna organizacija rada procjenjuje da je u svijetu više od jednog od šest mladih ljudi prestalo da radi tokom krize izazvane virusom korona.

Da li su mjere poduzete za spas ekonomija dovoljne?

Vlasti na Zapadnom Balkanu su, generalno, provele brze i hrabre mjere kako u domenu javnog zdravlja, uvodeći mjere kojim se ograničava širenje virusa, tako i na ime podrške ekonomskim djelatnostima i očuvanju radnih mjesta.

Građani u velikoj mjeri podržavaju poduzete mjere. Naime, 90 odsto njih smatra da su mjere poduzete radi zaustavljanja virusa korona efikasne. (Balkanski barometar 2020.).

Ove kratkoročne ekonomske mjere trebaju biti dobro usmjerene i pomno praćene. S obzirom na ograničen fiskalni prostor, koji ne dopušta primjenu ovakvih mjera tokom dužeg vremenskog perioda, region će morati početi da razmišlja o mjerama kojima se oprezno, ali hrabro omogućava postepeno vraćanje na normalne ekonomske uslove i djelatnosti.

Teret trebaju dijeliti svi

Bilo koji program ekonomske pomoći i pomoći zapošljavanju na Zapadnom Balkanu treba biti praćen poticajima kojima će se rješavati postojeći izazovi tržišta rada, kao što su, na primjer, podrška prelasku sa neprijavljenog na prijavljeni rad, kao i prekvalifikacija i dokvalifikacija radne snage kako bi se bolje pripremili za tržište rada koje se neprestano razvija.

Jasno je da je kriza uticala na sve ekonomske subjekte na tržištu, na radnike, poslovne subjekte i vlade. Niko se ne osjeća lagodno.

Ali, da li Covid-19 treba potaći viralno usporavanje? Šta nam drugo preostaje osim da, uprkos svemu, budemo spremni boriti se za oporavak?